

Sprog i Norden

Titel: Moderne importord i Norden. Ei gransking av bruk, normer og språkholdningar

Forfatter: Helge Sandøy

Kilde: Sprog i Norden, 2002, s. 73-100

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk Sprogråd

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Moderne importord i Norden

Ei gransking av bruk, normer og språkholdningar

Helge Sandøy

1. Sjølvkolonialisering?

Ordet *sjølvkolonialisering* lærte eg på Nordisk språkmøte i fjor av Niels Davidsen-Nielsen, og det er uttrykksfullt for den språkkulturelle angsten og kritikken som er blitt vekt dei siste åra i Norden. Vi ser eit aukande kritisk medvett i landa våre til det som blir opplevd og omtalt som anglifisering, anglo-amerikanisering, amerikanisering, internasjonalisering og globalisering. Særleg tida etter andre verdskrigen har vore prega av ein kulturell påverknad som språkleg sett har gitt engelsk ein opphøgd status. Kva denne kulturelle påverknaden eigentleg er, og kva drivkrafta er, kan vi drøfte i det vide og breie. Da kan vi også diskutere kva vi bør kalle tendensen; i dag er termene *internasjonalisering* og *globalisering* mest moteriktige, og dei uttrykkjer samtidig eit perspektiv og kanskje ei holdning til fenomenet. Førestellinga om ei ev. globalisering er ein del av sjølve fenomenet, for førestellingane om at vi blir så like, kan vere meir globale og like enn samfunna og kulturane er like. Men kulturpåverknaden er i alle fall sterk, og ordet *sjølvkolonialisering* uttrykkjer ein kritikk om at vi er underdanige og føyer oss for lett i staden for å yte og skape sjølve.

Den aukande kritikken i dag treng ikkje vere ein direkte refleks av aukande påverknad. Han kan òg vere uttrykk for ei sterkare sjølvhevding eller forsterka oppmerksomheit, og denne sjølvhevdinga kan vere det som skaper førestellinga om auka påverknad. Den sjølvrefleksjonen kan vere nyttig å ta med seg, slik at ein er varsam med å godta alle beskrivingane.

Oppmerksomheita i dei nordiske landa om den språklege utviklinga får mange uttrykk. I Noreg har vi f.eks. siste året hatt fleire tilløp til ein språkdaudedebatt der norsk er på eine sida blitt spådd ein rask død (innan 100 år!) med den understrekinga at dét er naturens gang (Lomheim 2001), mens dei apokalyptiske spådomane blir på andre sida avviste som pseudovitskap og med at norsken er eit stort og sterkt språk (Mæhlum 2002). I alle landa dukkar det med jamne mellomrom opp medieoppslag og diskusjonar når engelsk blir innført som arbeidsspråk her og der. Nordisk språkråd reagerte i 2000 på at SAS tok i bruk engelsk og valde bort dei skandinaviske språka på Internett-sidene sine. Slikt har skjedd såpass ofte at språkmedvetne skandinavar kjenner no termen *domenetap*, som Jørn Lund i 1989 brukte kanskje for første gong i skandinavisk samanheng (jf. Jarvad 2001: 25). Språkpolitisk referansegruppe i Nordisk ministerråd fekk i 2001 utarbeidd rapportar om tilstanden i dei ymse nordiske landa når det gjeld domenetap slik at vi begynner å få oversikt over den sida (jf. Ari Páll Kristinsson 2001, Backman 2001, Eira 2001, Ehrnebo & Högländer 2001, Falk 2001, Hansen o.fl. 2001, Jarvad 2001, Langgård 2001, Tislevoll 2001).

Språkpolitisk har ein prøvd å komme på offensiven i dette spørsmålet. Sverige har i 2002 fått språksituasjonen sin beskriven og drøfta i utgreiinga *Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket* av ein komité oppnemnd i 2000 av Riksdagen (Gustavsson 2002) der tiltak for å styrkje det svenske språket er drøfta. I 2001 vedtok Norsk språkråd ein Plan for styrking av norsk språk, og årsmøtet i 2002 sende ei oppmoding til Kulturdepartementet om å setje ned ein kommisjon til å greie ut språksituasjonen på brei basis. 1990-talet fekk altså domenediskusjonen til å modnast.

Dei reint leksikalske og språkstrukturelle sidene av angliifiseringa har vore eit tema i kvart enkelt land og i det nordiske språksamarbeidet i nokså lang tid. Spørsmålet om nordisk samarbeid om behandlinga av importord blei teke opp alt i 1955 på sammøtet i Stockholm mellom dei nordiske språknemndene.

Seinare har temaet vore oppe jamt og samt, og det fekk eit høgdepunkt under språkmøtet i Marstrander i 1983. (Sandøy 2000a: 95 og 183.) I *Språk i Norden* finn vi det som hovudemne i 1980, 1989, 1991, 1992, og elles er det jamt emne i enkeltartiklar. Fleire av dei nasjonale språknemndene har dessutan halde konferansar om emnet.

Desse to språkpolitiske områda blir ofte omtalte som *statusplanlegging* og *korpusplanlegging*, dvs. som to ulike sider. Og det er ulike sider, for det første området gjeld bruken av det eine eller andre språket i dei ymse situasjonane, og det siste gjeld utsjånaden på sjølve språket. Altså bruk og form. Men dei to sidene heng nøye saman dersom vi ser på den sosiale sida, altså på språket som kulturelt objekt i samfunnet. Språket har vore eit viktig kulturelt objekt i samfunna våre i fleire hundreår på den måten at vi har fokusert på særskråka som viktige uttrykk for fellesskapen. I det perspektivet er det viktig å forsvare både bruk og form.

Vi er her altså opptekne av det symbolske ved språket. Det at vi legg ei førestelling og ei kjensle i kva språk som blir brukt på visse område, f.eks. i reklame, blir ein parallell til at vi legg førestellingar og kjensler i spørsmålet om eit omgrep skal kallast *mail* eller *e-post*. I spørsmålet om styrking eller svekking av denne kulturidentiteten er både bruk og form to sider av same sak.

Medvettet om særskråk og særkulturar kan vi for dei nordiske landa sjå opphavet til i seinmellomalderen og under renessansen (Sandøy 2000c). Siste to tiåra har det vore viktig å framheve at dette er berre mentale konstruksjonar (jf. tittelen *Imagined communities*, Anderson 1983). Mentale konstruksjonar har ikkje nokon eigentleg eksistens, hevdar ikkje-essensialistane med rette. Likevel eksisterer førestellingane på ein slik måte at dei påverkar holdningane våre, og kan hende er det ikkje noko poeng i å rydde dei bort.

Trur vi på at den samla verdskulturen tener på eit mangfald av kulturelle identitetar, treng menneska kulturelle symbol. Vi kan hevde at enkeltmenneska lettast kan innverke på situasjonen

sin om det tilhører mindre politiske einingar. Ut ifrå m.a. eit slik resonnement kan vi rettferdiggjere språkmangfald og at vi arbeider for å styrkje særskråka som kulturelle objekt. (Grensene for slik dyrking skal vi ikkje drøfte her.)

2. Nordisk språkråd tek initiativ til forskning

I 1998 bad Nordisk språkråd Helge Sandøy (Universitetet i Bergen) om å lage skisse til eit nordisk forskingsprosjekt om "Fråmmande ords hantering". Noko av bakgrunnen var nok at det i Noreg da hadde vore ein nokså hard disputt om skrivemåten av moderne importord, og Sandøy hadde skrive ei utgreiing for Norsk språkråd og Kulturdepartementet i Noreg om importord (Sandøy 1997b). Han la fram ei skisse til prosjekt i tre variantar for årsmøtet i Nordisk språkråd i februar 1999, som gjekk inn for at ein arbeidde vidare med den vidaste varianten. Planar for dette større prosjektet blei drøfta inngåande med ei gruppe fagfolk frå dei nordiske landa på eit seminar på Schæffergården i juni, og i november same året var det klar ein plan til det nokså omfattande prosjektet Moderne importord i skråka i Norden (Sandøy 2000d).

Planen var basert på delfinansieringar av prosjektet, og etter nokre søknadsrundar var det mogleg å komme i gang med prosjektet frå 2001. Finansieringskjeldene er Nordisk samarbeidsnemnd for humanistisk forskning (NOS-H), Nordisk Forskarutdanningsakademi (NorFa), Språkpølitisk referansegruppe i Nordisk ministerråd, Den nye norsken (prosjekt under globaliseringsprogrammet åt det norske Forskingsfondet), Frøðskaparsetur Føroya, Granskingarråd Føroya, Svenska kulturfonden og Svenska litteratursällskapet, Universitetet i Bergen og dei nasjonale språknemndene i tillegg til Nordisk språkråd. Dessutan brukar forskarar som er tilsette ved ymse nordiske universitet, ein del av forskningstida si på prosjektet.

Nordisk språkråd var altså initiativtakar til prosjektet, og det har sett ned eit styre for prosjektet: Ann-Marie Ivars (finlandssvensk), Tapani Lehtinen (finsk), Olle Josephson (svensk), Tore Kristiansen (dansk), Helge Sandøy (norsk),

Jógvan í Lon Jacobsen (færøysk), Guðrún Kvaran (islandsk) og Inge Lise Pedersen (som leiar i Nordisk språkråd). Prosjektleiar er Helge Sandøy.

3. Tidlegare forskning

Forskinsinteressa for moderne importorda har hatt ulikt preg i dei nordiske landa. Holdningsgranskingar er gjorde berre i dei skandinaviske landa. På Island har det særleg vore stor interesse om avløyсарord (ordlagings) og lita om tilpassing av importord, mens nettopp tilpassinga vekker debatt i Skandinavia. For dei tre skandinaviske språka er det komne ut eigne nyordbøker (Leira 1982, Riber Petersen 1984, Clausén o.fl. 1986, Jarvad 1999). Endre Brunstad (2001) har i ei doktoravhandling skrivt ein ideologianalyse av purismen i dansk, svensk, norsk og færøysk, og den omfattar òg holdningane til moderne importord.

Det finst ein del eksakte data om importord i Norden, det er også utvikla idéar, metodar og tolkingar som ein kan byggje på i vidare studium. Men pga. at desse gjennomførte prosjekta ikkje har vore samordna, eignar dei seg ikkje godt til presise jamføringsar. Jamføringsprosjekt mellom landa har ikkje vore gjennomført nokon gong før.

Island. Islandske drøftingar er oftast opptekne av nyordlagings, og dei er prega av det normative perspektivet. Mindre har vore gjort av å systematisere kunnskapen om utalandsk påverknad, men nokre arbeid finst om litt eldre importord. Eit historisk oversyn finn ein i Magnús Fjalldal (1987).

Drøfting av forholdet mellom "reint" og "ureint" språk finn ein i f.eks. Groenke (1966 og 1975). Purismen generelt er grundig behandla i det historiske oversynet åt Kjartan Ottósson (1990) og i ein artikkel frå 1997. Elles skriv både Halldór Halldórsson (1979) og Bruno Kress (1966a&b) den islandske purimetradisjonen og dansk og engelsk påverknad. Kress drøftar både avløyсарord og tilpassa importord. Det siste emnet er dessutan grundig behandla i ein artikkel av Eyvindur Eiríksson (1975), der han går igjennom 116 ord komne inn i islandsk etter 1940; dei fleste orda er substantiv. Han viser der at

verba er best tilpassa islandsk struktur, mens importerte adjektiv har ein tendens til å bli ubøygde. Dette spørsmåla er også drøfta hos Jón Hilmar Jónsson (1978 og 1980) og Ari Páll Kristinsson (1990). Guðrún Kvaran og Ásta Svavarsdóttir (2002) har innafor eit europeisk samarbeidsprosjekt behandla den engelske påverknaden dei siste tiåra der dei beskriv m.a. fonologisk og morfologisk tilpassing av importord og kva samfunnsområde ein kan rekne med mest av slikt på.

Innafor islandsk er ingenting gjort når det gjeld å undersøkje systematisk språkholdningar og ev. variasjonar i dei. Svært lite er også gjort med å studere talemålet i lys av utalandsk påverknad.

Færøyaner. Ulla Clausén (1978) har laga ein studie av færøysk purisme, der også dei internasjonale (og ikkje berre dei danske og tyske importorda) er behandla. Studien omfattar òg holdningar hos språkbrukarane. I det sosiolingvistiske arbeidet åt Magnhild Selås (1996) om endingsvokalar i Tórshavn-målet er det teken inn ein holdningsstudie – som kan tolkast slik at det ei aukande oppslutning om purismen. Det er også gjennomført ei gransking av meir allmenne språkholdningar blant færøyingar (Søndergaard 1987).

Elles er nyordlaging behandla i ymse språkpolitiske og språkhistoriske artiklar (f.eks. Poulsen 1989 og Sandøy 1997a), og tilpassing av importord blei drøfta av Hjalmar Petersen (1995) som foreslo skrivemåtar som *tineygjari* og *beykon* for *teenager* og *bacon*. Men her er ikkje blitt gjennomført noka systematisk gransking verken av språkstrukturelle spørsmål eller av språkholdningar.

Sverige. Ein del svensk litteratur om importord har som perspektiv å sjå dei som ein kulturhistorisk spegel. I boka *Arv och lån i svenskan* frå Svenska Akademien (Gellerstam et al. 1994) har sju språkforskarar skrive kulturhistoriske drøftingar. Eit historisk perspektiv på ordimport har også Edlund & Hene (1992) der dei ser på ulike periodar i svensk språkhistorie.

Tilpassing av importord til svensk blei drøfta grundig i 1962 av Dahlstedt, Bergmann og Ståhle. Slike problem blei også

drøfta i m.a. Garlén 1996, Ellegård 1989 og Karlsson 1998. Barbro Söderberg skreiv i 1983 eit arbeid om korleis importerte fleirtalsformer med -s utgjer ein ny bøyingsklasse i svensk, som altså viser manglande morfologisk tilpassing.

Ei stor gransking av engelsk påverknad på svensk blei gjennomført i tida 1981–1985 av Magnus Ljung (1985 og 1988). Her blei det undersøkt kva kontakt svenskar hadde med engelsk, frekvens av importord i aviser og holdningar til ymse typar importord og avløysarord. Om lag 2000 informantar svarte på eit spørjeskjema, og om lag 200 blei intervjuet. Resultata viste at yngre informantar var meir positive til engelsk ordimport enn eldre; dei yngre ville også heller ha ikkje-tilpassa enn tilpassa ordformer. Granskinga viste dessutan at det fanst regionale forskjellar i holdningane.

Dette prosjektet kom fram til ein frekvens av engelske importord i pressespråket på 0,326 %. Judith-Ann Chrystal (1988) har komme til 0,25 % i si gransking av avisspråket. Ho har gått nærare inn på ordtypar, og kjem til at importord som er knytte til den samfunnsmessige eller materielle utviklinga, tilpassar seg betre til svensk, enn ord som er brukte med eit sosialt, emotivt eller ekspressivt formål. Seinare har Anderson (1999) følgt opp denne granskinga med å bruke same opp- teljingsprinsipp på eit tilsvarande avismateriale frå 1996, dvs. 12 år etter, og resultatet er no 0,59 % (s. 59), altså nesten ei dobling! Den siste granskinga byggjer på eit nokså avgrensa materiale, men resultatet sporar til ny etterprøving.

Dei nyaste granskingane av språkholdningar er gjorde av Maria Wingstedt (1998) og Olle Josephson (1999). Wingstedt sende spørjeliste til 800 tilfeldig utvalde personar, mens Josephson følgde opp med å stille dels same spørsmåla til språkvetarar. Her viser det seg at språkvetarar er mindre puristiske enn allmugen når dei uttrykker allmenne meiningar; men når ein måler reaksjonar på enkeltord, forsvinn forskjellane på dei to gruppene.

Noreg. Den moderne påverknaden frå engelsk på norsk blei først grundig studert av Aasta Stene i eit doktoravhandling frå

1945. Dette arbeidet har stor verdi pga. at det er ein analyse av ein tidleg fase av anglo-amerikansk påverknad. Etter dette kom inga større granskning før Stig Johansson ved Institutt for britisk og amerikanske studiar i Oslo sette i gang eit prosjekt med mange delstudiar (f.eks. Graedler & Johansson 1995). Heile 16 hovudoppgåver er blitt skrivne i tilknytning til dette prosjektet. Frå dette prosjektet kom også *Anglismeordboka* (Graedler & Johansson 1997).

Største delstudien er av Anne-Line Graedler (1996), som har sett særleg på funksjonen å importorda og den semantiske og morfologiske tilpassinga til norsk. Her går det m.a. fram at verba viser sterkast tendens til tilpassing morfologisk og ortografisk. Ho er også oppteken av korleis dei engelske importorda ofte får eit litt anna innhald i norsk enn i opphavsspråket (Graedler 1994).

Grønli (1990) har studert språket i annonsetekstar og funne m.a. at bruken av engelske importord er blitt dobla frå 1969 til 1989. Under same prosjektet er det også laga ei holdningsgranskning (Masvie 1992), som viser f.eks. litt regional variasjon. Masvie samla inn materiale frå både Oslo og Farsund, og analysen viser at studentar i Oslo lettare aksepterer engelske importord enn studentar frå Farsund (s. 93). Men samla sett er det nokså jamt: Halvparten ønskjer norsk, og halvparten engelsk skrivemåte. Tala oppdelte på grupper er òg nokså jamne, men her er to interessante tendensar: Tenåringane vil oftare ha norsk skrivemåte, og studentar frå Farsund vil oftare enn studentar frå Oslo ha norsk skrivemåte. Dette går også att i resultatata for alle enkeltorda. Elles har Simonsen & Uri (1992) òg studert holdningar blant skoleelevar, og Rangnes (1996) språkholdningane innafør petrokjemisk industri.

Danmark. Første større arbeidet om engelske importord i dansk er Knud Sørensens *Engelske lån i dansk* (1973), som er ei systematisk behandling av eit stort materiale. I 1995 kom Sørensen med *Engelsk i dansk – er det et must?*, der han utdjupar den tidlegare behandlinga og gir uttrykk for bekymring

over situasjonen, og i 1997 gav han ut *A Dictionary of Anglicisms in Danish*.

Jørn Lund (1992) har i *Dansk identitetshistorie* presentert ei lita gransking av språkholdningar i Danmark, og eitt spørsmål gjekk på om informantane syntest det blei brukte for mange engelske ord. (36,8 % meinte det, 60,5 % meinte det ikkje var for mange, og 2,6 % visste ikkje.) Pia Jarvad (1995: 123) har i ei mye større gransking fått som resultat at 75 % meiner det er i orden med anglisismane, 20 % at det er godt, og at berre 4 hevdar det er dårleg. Ph.D.-student Margrethe Heidemann Andersen er for tida i gang med ein studie av holdningar hos unge skoleelevar.

I 1994 trykte Henrik Galberg Jacobsen ein godt systematisert gjennomgang av dei strukturelle endringane som den engelske språkpåverknaden skaper. Pia Jarvads bok *Nye ord. Hvorfor og hvordan?* (1995) og Hansen & Lunds *Kulturens Gesandter* (1994) viser nye innfallsvinklar til ei drøfting av emnet. I eit spesiale frå Handelshøjskolen har Pia Lund gitt ei oversikt over situasjonen i dansk, og ho drøftar grundig den kulturpolitiske sida av spørsmålet (Lund 1999).

I 1999 kom Bent Preislers *Danskerne og det engelske sprog*, som er resultatet av to større granskingar, den eine av tospråkssituasjonen og meistring av engelsk, den andre om holdningar til engelsk i fem subkulturar. Den siste granskinga er kvalitativ og legg vekt på å vise måten engelske ord har symbolfunksjon i visse miljø. Siste tilskott til den danske litteraturen er *Engelsk eller ikke engelsk? That is the question* (Davidsen-Nielsen o.fl. 1999), ei artikkelsamling med undertittelen "Engelsk indflydelse på dansk".

Det kan sjå ut til at Danmark er det nordiske landet som er mest velsigna med bøker om anglisisme-problemet. I tillegg til dei har det vore ført ein grundig diskusjon i aviser og tidsskrift.

Finland. Det finst ein del beskrivingar av den finske purismetradisjonen, særleg av avløyserorda. Fleire av dei står i *Språk i Norden* (Ikola 1985, Haarala 1981, Pulkkinen 1987 & 1989). Haarala har kvantifisert importorda etter 1960 i

nyordboka *Uudissanast 80* til om lag 23 %, og det gjeld ord som *beaut box* og *diskoteekki*. På grunn av mange metodiske problem kan ikkje dette talet lett samanliknast med andre tal for f.eks. dei skandinaviske språka. Men Haarala viser til ei gransking av Christer Pontán, som har jamført visse stofftypar i svenske og finske aviser og komme til at "citator" og "främmande ord" utgjer kvart tiande ord i dei svenske tekstane og kvart tjuande i dei finske.

4. Formål

Målet med forskingsprosjektet *Moderne importord i språka i Norden* er

- a) å lage ei jamførande oversikt over korleis moderne importord blir behandla i språka i Norden (dvs. i bruk og normer), og
- b) å skaffe generell innsikt i vilkår for språkholdningar og spesiell innsikt i holdningane til importord i Norden.

Som det går fram av forskingsoversikta under seksjon 3, er det alt forska ein del på importord i dei skandinaviske språka. Vi kan altså ikkje seie at vi ikkje veit noko om situasjonen når det gjeld importord i skandinavisk. Det finst endatil ein del kvantitative granskningar, men både dei og meir språkstrukturelle undersøkingar er prega av skiftande perspektiv og metode, noko som gjer at det er vanskeleg å jamføre situasjonen i dei ymse språksamfunna. Og for å forstå noko meir om bruk og behandling av importord er nettopp ei jamføring av like og ulike situasjonar ein viktig metode. I målet under a) er derfor det komparative nettopp hovudpoenget.

Minst kjennskap har vi til språkholdningane, og her er også det vi har av granskningar, svært ulikt frå land til land. Såleis er det naturleg at målsetjinga under b) er utvikla til den tyngste delen av prosjektet, altså ei omfattande komparativ språkholdningsgransking i dei nordiske landa.

Målet for eit forskingsprosjekt er naturleg nok å forstå meir og å få større innsikt. Innsikt i holdningane til språket kan hjelpe oss å forstå meir av korleis språket fungerer som kulturelt objekt. Importorda er ein del av språket som er meir vart for ulike former for oppmerksomheit enn andre delar av ordforrådet, for dei er ikkje nøytrale kvardagsord, og dermed kan dei nettopp vere eit område som gir effektiv tilgang til den rolla språket spelar i kulturen, og kva verdi det blir tillagt i ulike miljø og samfunn.

Nordisk språkråd er eit politisk organ med bestemte arbeidsmål. Intensjonen bak initiativet til prosjektet er derfor at Nordisk språkråd og dei nordiske språknemndene skal kunne drøfte og ta avgjerder om mål og middel i språkrøktarbeidet på grunnlag av innsiktene som granskinga gir. Teoretisk sett ligg det her ein mogleg konflikt mellom bruksverdien, altså dette konkrete målet åt Språkrådet om språkrøkt, og forskingsmålet om innsikt. Men det ligg ingen språkpolitiske føringar for prosjektet. Prinsippet om uavhengigheit er både gjennomdiskutert og respektert, for også Nordisk språkråd er interessert i å få vete og forstå meir. Resultata av prosjektet vil nok gå inn i den frie og grunnleggjande diskusjonen om både mål og middel. Den diskusjonen blir aldri avslutta.

5. Prosjektform

Prosjektet omfattar delundersøkingar delte på fem tema:

- A) *omfanget* av importord
- B) kor frekvente dei nasjonale *avløysarorda* er i bruk
- C) om og ev. korleis *importord blir tilpassa* (nasjonaliserte) til det nasjonale språket
- D) *offisiell normering* og
- E) *holdningar* til import- og avløysarord.

Fleire av dei tematiske delprosjekta er delte opp i underprosjekt for kvart språksamfunn. Undersøkinga omfattar sju språksamfunn: islandsk, færøysk, norsk, dansk, sverige-svensk, finlandssvensk og finsk. Dei finske delane er førebels

(sommaren 2002) ikkje komme i gang, men elles er dei fleste underprosjekta påbegynte. Samisk og grønlandsk er ikkje omfatta av granskinga. I samråd med representantar for desse språksamfunna kom ein til at situasjonen med moderne importord i dei to språka var sterkt overskygd av andre språkpolitiske tema som f.eks. å skaffe skriftleg tilfang på morsmålet. Forholdet til det tradisjonelt dominerande språket (dvs. dansk og norsk/svensk/finsk) blir òg opplevd som viktigare enn spørsmålet om angloamerikansk påverknad, slik at det ville ikkje bli opplevd som rett å prioritere resursar til dette forskingsområdet. Dessutan ville det vere vanskeleg å finne kvalifiserte forskarar med morsmålskompetanse til å delta i prosjektet.

Når alle underprosjekta er avslutta med rapportar, skal det skrivast ein oppsummerande rapport for Nordisk språkråd. Her blir det overordna med samanlikning mellom landa viktigare enn i enkeltrapportane, som mest blir skrivne for underprosjekta på nasjonalt nivå.

25 forskarar er med i eit prosjektnettverk (finansiert av Nordisk Forskarutdanningsakademi). Dei fleste i nettverket er forskarar med faste stillingar på nordiske universitet eller i nordiske språknemnder, men også prosjektmedarbeidarar som blir betalte i delprosjekt, er med her. Nettverket har to seminar for året der ein går igjennom både teoretiske emne relevante for forskinga og praktisk planlegging av forskingsmetoden. Det siste er svært viktig i eit prosjekt som legg så stor vekt på komparasjonen mellom språksamfunna.

6. Delprosjekta

Delprosjekt A om omfanget av importord skal vere ei kvantitativ samanlikning av kva plass importorda har fått i avisspråket. Det kunne ha vore ønskjeleg å få undersøkt språkbruken på mange område, men størrelsen på og representativiteten i materialet er eit stort problem ved ei gransking som skal omfatte heile sju språksamfunn. Derfor blei datagrunnlaget til denne jamføringa avgrensa til avisspråket med undersjangrar.

Spørsmåla som dette delprosjektet skal svare på i tillegg til det om sjølve bruksomfanget, gjeld kva språk importorda kjem frå, korleis dei fordeler seg på ulike emneområde og avistypar, korleis utviklinga har vore i etterkrigstida, og kva forskjellar ein finn mellom språka i Norden.

Det er valt ut aviser frå dei ymse språksamfunna frå 1975 og 2000. På den måten skal ein også kunne seie noko om tempoet i opptak av importord. Endre Brunstad (Universitetet i Bergen) har utvikla analysekategoriane og dei metodiske grepa i prosjektet, ikkje minst med å byggje på erfaringane frå dei svenske, danske og norske kvantitative undersøkingane som alt finst. 'Moderne importord' er i dette delprosjektet definert til å vere importord som er komne inn i språka etter 1945. Noko av materialet er tilrettelagt slik at andre kan bruke det på nettet (<http://helmer.hit.uib.no/importord/>).

Frå hausten 2002 arbeider Bente Selback (Universitetet i Bergen) vidare med prosjektet, og ho har med seg hjelparar til å ekserperere frå det finske, færøyske og islandske materialet. Dette delprosjektet skal vere avslutta i 2003.

Delprosjekta B og C om avløysarord og tilpassing av importord blir drivne av enkeltforskarar som er med i nettverket. Her skal ein sjå etter tendensar i kva avløysarord som har vist seg å slå igjennom, og ein skal finne mønster i tilpassingsstrategiane i dei ymse landa både i skriftspråket og i talemålet. Tilpassing i talemålet ser ikkje ut til å ha vore noko forskingstema i Norden hittil. Her er det derfor behov for handfaste data. Desse delprosjekta blir planlagde i detalj hausten 2002.

Konferansen *100 år med 'bil'*. *Nordisk konferanse om ordlagjing og tilpassing av utalandske ord* i oktober 2002 i Bergen er planlagd og gjennomført i tett samarbeid med dette prosjektet. På heimesida åt prosjektet (<http://www.hf.uib.no/MODERNE/>) er det lagt ut m.a. ei liste over nordiske avløysarord som har ei "opphavshistorie".

Offisiell normering av importord skal beskrivast historisk for kvart språk i *delprosjekt D*. Her har kvar nasjonal språknemnd teke på seg å lage sin historikk, og med å presentere den etter

nokolunde same mal skal ein lette den historiske kompara-
sjonen. Det er svært ujamnt kva som finst av litteratur frå før
akkurat om dette feltet, som i normeringssamanheng ofte er
berre ei 'bisak'. Desse historikkane skal vere ferdige i 2002.

Delprosjekt E om språkholdningar er det aller største. Det er
igjen delt i underprosjekt som gjeld typen av materiale som skal
samlast inn: *I. Meiningsmålinga Nordiske språkholdningar* blei
gjennomført våren 2002 av Opinion A/S i Bergen etter oppdrag
frå prosjektet Moderne importord. Her blei etablert gallup-
metode brukt, og tolv spørsmål blei stilte til eit tilfeldig utval på
800 på Island, 500 på Færøyane, 1000 i Noreg, 1000 i Sverige,
1000 i Danmark, 1000 i Finsk-Finland og 500 i Svensk-Finland.
Svara er kryssa mot ein del bakgrunnsvariablar, og materialet er
under analyse. Materialet er svært stort, og vi reknar med at ein
del resultat kan vere klare utover vinteren 2002–2003, og at ein
samla analyse skal vere ferdig i 2003.

Mens det under *I* var lagt vekt på det kvantitative, er ein i
underpunktet *II. Djupintervju* meir oppteken av kvalitativ
informasjon. 30–40 informantar blir intervjuar i kvart språk-
samfunn, både i individuelle intervju og i grupper på tre og tre.
Feltarbeidet her går føre seg våren og tidleg haust 2002. Leila
Mattfolk, Marit Merete Lunde og Jógvan í Lon Jacobsen bruker
dette prosjektet som emne til doktorgradsavhandlingar om
finlandssvensk, norsk og færøysk. (Prosjektet åt Marit Lunde er
samtidig del av det norske globaliseringsprosjektet *Den nye
norsken* – <http://www.uib.hf.no/dnn/>) Catharina Nyström bruker
det til ein enkeltstående forskingsrapport om svensk, og i
Danmark og på Island bruker Jacob Thøgersen, Hanna Óladóttir
og Halldóra Björt Ewen materialet og emnet til hovudfags- og
magistergradsavhandlingar. Innsamlingsmetoden er grundig
drøfta på fleire fellesseminar, og under analysearbeidet vil det
også bli arrangert fellesmøte for å drøfte metode og resultat.
Tore Kristiansen (Københavns Universitet) har hatt hovud-
ansvaret for ein intervjugaid for djupgranskinga som sikrar mest
mogleg samanlikneleg materiale. Målet er å få fram synsmåtar
og erfaringar i personlege opne intervju og gruppesamtalar

mellom kjenningar. Sentrale emne under samtalanane er bruk av engelsk og andre fremmedspråk, domenetap, språk i utdanninga, importord og språkpolitikk.

Underprosjekt *III. Reaksjonstest* skal vere ein standardisert test med opptak av tale som inneheld ulik bruk av importord og avlørsarord. Informantar skal så reagere spontant på språkbruken dei høyrer. Testen skal utviklast i 2003.

Dei tre underpunkta under holdningsgranskinga skal gi ulike typar data som kan brukast til analyse av holdningane folk har til importord heilt konkret, men også til språk allment. Vi reknar med at det her vil komme fram interessante forskjellar både mellom landa og mellom ymse grupper av informantar. I djupgranskinga er det f.eks. lagt vekt på å ha informantar frå bedrifter med internasjonalt preg frå både vare- og teneste-produksjon, og ein deler dei inn etter om dei er i leiarsjiktet eller i underordna stilling.

Avhandlingane og rapportane frå desse holdningsgranskningane blir klare i 2004. Det er så målet at ein i 2005 skal kunne avrunde heile prosjektet med den oppsummerande slutt-rapporten.

7. Kva kan ein finne ut?

Dette prosjektet finn ikkje ut alt om importord og språkholdningar i Norden. Nordisk språkråd vil heller ikkje få ei enkel oppskrift på kva det skal gjere. Men vonleg kan vi etter prosjektet greie å formulere enda meir presise spørsmål. Når vi studerer kultur – og prosjektet gjeld språket som kultur – kan vi aldri få alle brikkene på plass i ein modell. Mennesket skaper kultur ved å vere reflekterande og viljande individ, og det kan endatil la forskarmodellen og forskingsresultata gå inn i refleksjonen. Nettopp der ligg nok ein viktig verdi i prosjektet.

Den betre innsikta vonar vi å få ved å studere systematisk det som med ein metafor er blitt kalla *det språksosiologiske klimaet i Norden* (jf. Lund 1986, Venås 1986, Sandøy 2000b). I land som er så like i sosial og politisk utforming, er det likevel tydelege forskjellar i språkholdningane. Det gjer at landa våre

kan vere eit ideelt forskingslaboratorium, for vi kan halde mange faktorar konstante og dermed lettare få grep om dei relevante variablane. Ein del tankar og hypotesar som dette prosjektet skal og kan arbeide med, er alt drøfta her i *Språk i Norden* (Sandøy 2000b), og det skal ikkje repeterast i denne artikkelen. Men prosjektarbeidet kan gi interessante observasjonar og innsikter alt undervegs. Og dei kan kanskje vere teikn på at vi kan få fleire overraskingar når resultat kjem. Her skal eg nemne tre interessante erfaringar som fortel om klimaskiftingar i Norden:

a. Det eksisterer utbreidde førestellingar om at dansk er det minst "puristiske språket" i Norden. Om den førestellinga kjem til å rakne, skal vere usagt. Men ein nordmann får seg ofte overraskingar når han kjem i nærkontakt med dansk. Mens ein i norsk brukar ordet *cruise*, kan vi lese om *krydsertogt* i danske aviser.

b. Mange ulike særspåråkelege nyansar har utvikla seg i språka våre, slik at også nordistar kan bomme på grannespråka. Det såg vi da vi skulle utarbeide spørjelista til meiningsmålinga (E-I). Der skulle vi teste bruken av tre importord mot tilsvarende heimlege ord, og idealet var å bruke same tre importorda i alle språka for å sikre god komparasjon. Å finne desse tre orda var lettare sagt enn gjort, for vi oppdaga skiftande nyansar. Eitt ord var kanskje ideelt:

"Hvilket ord foretrekker du å bruke av 'mail' og 'e-post'?"

For at ordet skulle vere ideelt, måtte det vere godt kjent i alle språksamfunna, og det måtte ha eit kjent nasjonalt avløyssarord som dekkjer same semantiske området og har i alle fall nokså nær same stilverdi. Eit nasjonalt ord som f.eks. *snebræt* viste seg å vere så lite kjent i Danmark at paret *snowboard-snebrett* måtte ut av testapparatet.

Ei tid meinte somme av oss at "reality-TV" burde vere ideelt, men under testing i forskarnettverket kom det fram at ordet og fenomenet ikkje var så aktuelt på Island og i Finland at

det ville fungere. ("Rätt okänt begrepp" og "många kanske inte ens vet vad det är" var kommentaren frå finlandssvensk.) Andre følte at ordet *hangover* måtte vere eit ypparleg og opplagt ord å teste, men når det blei drøfta, kom det fram at det ikkje er brukt i finlandssvensk. I svensk har f.eks. *faite* og *kjempe* "inte riktigt samma betydelse". *Foodprocessor* er nok kjent i alle landa, men på dansk er det nasjonale ordet *køkkenmaskine* ikkje synonymt, for det "dækker også hjælpisker, røremaskine mv." Og *tangentbrett* har ikkje same betydningsområde som *keyboard* i alle språka. *Party* fungerer visst nokså likt med *fest* på dansk, mens det på norsk ikkje er eit synonym.

Osv. Osv. Vi ser altså at sjølv moderne importord får lett sjølvstendig liv i kvart språk, og sameleis dei nasjonale avløyserord. Det demonstrerer at vi er ulike språksamfunn – enda vi er så like! Orda var altså ofte for ulike til å kunne gå inn i testen vår.

Ordet *design* (mot *formgiving/hönnun/sniðskapar/muotoilu*) ser ut til å ha nokså lik betydning og stilistisk verdi i alle landa, slik at det blei andre testordet. Det tredje vi valde ut, nemleg *bodyguard* (mot *livvakt/lifvörður/livverji/turvamies*), er derimot ikkje fullgodt, for her kan det liggje ein viss betydningsnyanse mellom importordet og det nasjonale ordet. På islandsk blir *bodyguard* ofte brukt i overført betydning om lekamsholdning og utsjånad meir enn om eit visst arbeid. Og dessutan kan stilverdien skifte frå språk til språk. I språk som har tydeleg stilskilnad, kan ein vente at fleire svarar at dei brukar begge orda i kvart par. At dette var tredje beste ordet vi fann, viser såleis kor vanskeleg det er å finne dei ideelle eksempla, for vi gjekk igjennom ei nokså lang liste i utgangspunktet, og vi trudde det skulle vere nok å ta av!

c. Vi kjenner også godt til frå før at statusen åt dialektar og standardmål skiftar mellom dei nordiske landa. Det er jo eit vanleg samtaletema når nordbuar kjem saman og utvekslar erfaringar. Men overraskande var det for oss i prosjektet kor vanskeleg det er å få til kongruente formuleringar i eit spørsmål som gjeld desse forholda. I eine spørsmålet i meiningsmålinga

ønskte vi å måle det vi kunne kalle 'språkkorrekteitsidealet', og formuleringa opinionsfirmaet og eit par nordmenn hadde komme fram til, lydde:

"Hva synes du om at folk bruker dialekten sin i radio og fjernsyn? Er du svært positiv, ganske positiv, verken positiv eller negativ, ganske negativ, svært negativ?"

Frå Island kom merknader om at "dette spørsmålet kan ikkje brukast hos oss. Ordet *mállýska* [= dialekt] er ikkje vanleg hos den islandske allmenta. Forskjellen i uttale blir ikkje her oppfatta som dialekt, og han irriterer ingen." [Her sitert i omsetjing.] Og frå Danmark blei det meldt at spørsmålet ikkje var interessant: "Hos os er der nærmest ingen dialekt i radio og fjernsyn, så det er et ret teoretisk spørsmål".

Ordet *dialekt* fungerte tydeleg avsporande på dansk og islandsk, for det har i dei to språka eit meir spesifisert innhald enn f.eks. 'variasjon' eller 'kvardagsspråk'. Neste framlegg til nettverket var så: "Hva synes du om at folk bruker et personlig talemål i radio og fjernsyn?" Men no blei det tvilt frå Finland, for formuleringa ville bli assosiert til spørsmål om "personens personlighet"; ein burde "förtydliga med t.ex. *en dialekt*". Frå Island var formuleringa godtakande, men ho var berre altfor sjølvsgd. Knappt nokon ville vere imot, for dette ville ikkje bli oppfatta som motsetning til dei grammatiske korrektheitsnormene som gjeld i radio og fjernsyn. Og dessutan: "Eg er ikkje viss på at folk vil ha i tankane at dei skal tale 'rett', 'godt språk', ikkje 'sletta' [= bruke ikkje-islandske ord] osv., for det er så sjølvsgt at ein skal gjere det." På Island gjeld strenge krav til godt og røkta språk i ordforråd, syntaks og morfologi, men sjølve uttalen er prega av regionen du kjem frå. Formuleringa var no altså for vag til å provosere fram rette og dei relevante tankekategoriene! Her var vi verkeleg inne i ulike klimasoner!

Det kom nye framlegg om *uformelt talemål*, *regional språk*, *noko anna enn standardspråk/rigsdansk/rikssvenska*, *eit lokal-farga språk* og *eit regionalt språk i staden for standardspråk*.

Her blei det åtvare mot at *regionalt* i Danmark og Finland ville bli oppfatta likt med dialekt, og ordet 'talemål' ville heller ikkje fungere for "en dansker". Her har vi å gjere med termar som språkvetarar kjenner godt til, men som ikkje er vanlege hos allmenta.

I alle dei sju språksamfunna våre har vi opplagt språklege korrektheitsideal, sjølv om dei står ulikt sterkt i bevisstheita og i språkleg praksis. Vi kan tenkje oss at korrektheita kan beskrivast som gradar på ein akse med to polar. Da er problemet at ein ikkje har eintydige, liketydige og vanlege termar for begge endepunkta i alle språksamfunna. På norsk og finlandssvensk (kanskje også svensk) fungerer *dialekt* som eit nokså presist ord for det kvardagsspråket som folk brukar. Det treng ikkje vere knytt til noko 'gammalt' eller 'ruralt', men ber i praksis i seg regionale kjennemerke. I dansk står *dialekt* meir for noko ruralt og noko frå det eldre samfunnet, og folk likar gjerne ikkje å bli avslørte på språket kvar dei kjem frå (Pedersen 1999).

Når det gjeld den andre polen, finst det på færøysk og norsk ikkje noko allment ord om standardspråket. Bruken av termen *standardspråk* er i alle landa truleg mest avgrensa til fagfolk. Og f.eks. *riksnorsk* (som parallell til *rigsdansk* og *rikssvenska*) vil lett bli assosiert til *riksmål*, altså den konservative varianten av bokmålet. *Riksmålet* blir rettnok også brukt om 'det høgare talemålet' i ein del byar, men kvar by har da dette riksmålet med markert regional uttale, dvs. at riksmålet eksisterer i tale berre i form av riksmålsdialektar! Men ein kan berge seg i land med å forklare standardspråk med 'bokmål eller nynorsk', for korrektheita er best definert i desse to autoriserte skriftmåla. I dansk er *rigsdansk* tydeleg eit allment og kurant omgrep om det nasjonalt korrekte idealspråket, og *rikssvenska* fungerer like bra i svensk. Interessant er det at finlandssvensk må bruke *högsvenska* om det tilsvarende!

Målet var altså å ha mest mogleg same formuleringa i alle landa og slik at ho blei oppfatta likt. Ei løysing i denne situasjonen var å nemne begge polane i formuleringa, slik at det mindre kjende omgrepet blei forstått nettopp ved å vere stilt opp

som motsetning til det meir kjende. Da kunne spørsmålet bli oppfatta likt i alle språka. Framlegget blei no:

”Hva synes du om at tilsatte i radio og fjernsyn bruker sitt vanlige dagligspråk i stedet for et standardspråk/riks-svenska/rigsdansk i sendingene?”

Framleis var mangt upresist, og det kunne ikkje annleis bli, for verken kvardagsspråket eller fagspråket har utvikla presis termbruk for desse omgrepa. Og ettersom verda og dermed førestellingane er noko ulike, risikerer ein at opplevinga av spørsmålet kan gå i litt ulike leier. Frå Danmark blei det hevda at det personlege pronomenet i ’sitt vanlige dagligspråk’ pensar tanken inn på formalitetsdimensjonen – altså at ein refererer til ein av dei disponible stilane i det personlege stilrepertoaret – og den dimensjonen er ikkje den same som korrektheitsdimensjonen. I radio og fjernsyn skal ein jo vere både formell og uformell alt etter programtypen. Derfor fekk ein i dansk konstruere formuleringa utan pronomenet! Men denne reflexen treng kanskje ikkje vere berre dansk, han er avhengig av kor innarbeidd mønsteret er for at personar spelar på eit gjennomført stilrepertoar. Motsatsen til det danske mønsteret står kanskje sterkast på Island, Færøyane og i Noreg der folk kan snakke ”heimemålet” sitt både på preikestolen og på talarstolen i tinget (parlamentet) sjølv om dei veit at det ikkje har status som det korrekte språket; stilskiiftet er berre avgrensa til ordforrådet. Her er nok korrektheitsdimensjonen og formalitetsdimensjonen klårare skilde i språkoppfatningane.

Enda eit problem blei reist ifrå dansk side: Det er merkeleg å stille eit slikt spørsmål i eit samfunn der alle føreset nettopp at tilsette i radio og fjernsyn snakkar ’almindeligt dagligsprog’. For å unngå tolkingsproblem kan ein da føye til ei innleiing der ein introduserer temaet. Dermed kunne endeleg utforminga av dette eine spørsmålet bli slik i meiningsmålinga, her i norsk form:

”Tilsatte i radio og fjernsyn følger ikke alltid de samme normene for språkbruk. Hva synes du om at de bruker sitt vanlige dagligspråk i stedet for standardspråk (dvs. bokmål eller nynorsk) i sendingene? Er du svært positiv, nokså positiv, verken positiv eller negativ, nokså negativ, svært negativ?”

Dei to motpolane måtte omtalast slik på dei ymse språka:

- islandsk: tali sitt venjulega daglega mál óháð því hvað telst opinberlega viðurkennd málnotkun
- færøysk: nýta sitt vanliga gerandismál í staðin fyri ein alment ásettan norm
- norsk: bruker sitt vanlige dagligspråk i stedet for standardspråk (dvs. bokmål eller nynorsk)
- dansk: brug af almindeligt dagligsprog i stedet for rigsdansk
- sv.-svensk: använder sitt vanliga talspråk i stället för rikssvenska
- finl.-svensk: använder sitt vanliga talspråk i stället för högsvenska
- finsk: puhuvat ohjelmissa tavallista puhekieltään kirjakielen sijasta [taler vanleg talespråksstil i staden for høgspåket]

Vi har faktisk ikkje nokon godt utvikla sosiolingvistisk teori og modell til å beskrive desse ulike sosiale dimensjonane i den språklege variasjonen. Og dermed får vi problem med å avklare om vi snakkar om det same eller ikkje, for erfaringane våre og dermed fokuseringane våre er tydeleg ulike frå samfunn til samfunn. Også fagfolk strevar med å frigjere seg frå kvardagserfaringane og sjå dei på avstand. Dermed er vi jo ved sjølve kjernen når vi skal forstå dei sosiolingvistiske klimavariasjonane i landa våre, og sosiolingvistane kan gjennom å løyse slike problem oppleve nye teoretiske erkjenningar i faget!

Denne ”konfrontasjonen” i førebuingssfasen der metoden krev slik presisjon og kontroll av intersubjektiviteten, avslørte at dei sjølvsgade kvardagsomgrepa våre, som vi fangar inn og tolkar verda og erfaringane gjennom, er ulikt konstruerte i dei ulike samfunna utan at vi så lett oppdagar det. Vi må stadig

avsløre at dei kulturelle brillene våre er litt forskjellige. I tillegg blir oppgåva for sosiologien og sosiolingvistikken presisert ved slike uventa problem, nemleg å utvikle fagspråket og teorien som gjer forskjellane begripelege.

Slike mellombelsprodukt i arbeidet vårt kan vere ein illustrasjon på at eit prosjektarbeid om importord også handlar om meir enn importord.

Litteratur

- Anderson, Benedict 1983. *Imagined Communities*. London–New York: Verso.
- Anderson, Ingrid 1999. *Engelskan i kvällspressen. En studie av engelske lån på kultur-, sport- och nöjessidorna i Aftonbladet och Expressen*. (C-uppsats i nusvenska.) Örebro: Örebro universitet.
- Ari Páll Kristinsson 1990. Skvass eða squash. Nýyrði eða slettur. I: *Málfregnir* 8: 26–28.
- Ari Páll Kristinsson 2001. *Utredning om de nordiske språkenes domener og det siste tiårs språkpolitiske initiativ for Nordisk ministerråds språkpolitiske referansegruppe*. Island. Reykjavík: Íslensk málnefnd.
- Backman, Hanna 2001. [*Utredning om de nordiske språkenes domener og det siste tiårs språkpolitiske initiativ for Nordisk ministerråds språkpolitiske referansegruppe*. Finland-svensk.] Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken.
- Brunstad, Endre 2001. *Det reine språket. Om purisme i dansk, svensk, færøysk og norsk*. (Dr.art.-avhandling.) Bergen: Nordisk institutt.
- Chrystal, Judith-Ann 1988. *Engelskan i svensk dagspress*. (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 74.) Göteborg: Esselte.
- Clausén, Ulla 1978. *Nyord i färöiskan. Ett bidrag till belysning av språksituationen på Färöerna*. (Acta Universitatis Stockholmiensis. New Series 14.) Stockholm: Almqvist & Wiksell.

- Clausén, Ulla o.fl. (red.) 1986. *Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal*. Stockholm: Svenska språknämnden.
- Dahlstedt, Karl-Hampus & Gösta Bergman & Carl Ivar Ståhle 1962. *Främmande ord i nusvenskan*. (Verdandis skriftserie 17.) Stockholm: Svenska Bokförlaget.
- Davidsen-Nielsen, Niels & Erik Hansen & Pia Jarvad (red.) 1999. *Engelsk eller ikke engelsk? That is the question. Engelsk indflydelse på dansk*. København: Gyldendal.
- Edlund, Lars & Birgitta Hene 1992. *Lånord i svenskan. Om språkförändring i tid och rum*. Höganäs: Wiken.
- Ehrnebo, Paula & Sari Högländer 2001. *Om domäner för finskan i Sverige*. Stockholm: Sverigefinska språknämnden.
- Eira, Inger Marie Gaup 2001. *Samisk språk i Norden. Status og domeneutredning*. (Utredning nr. 3/2001.) Kautokeino: Nordisk samisk institutt.
- Ellegård, Alvar 1989. Engelsken i svenskan. I: *Språk i Norden* 1989, s. 67–76.
- Eyvindur Eiríksson 1975. Beyging nokkurra enskra tökuorða í nútímaíslensku. I: *Mímir, blað félags stúdenta í íslenskum fræðum* 23, s. 55–71.
- Falk, Maria 2001. *Språkpolitik, initiativ och domänförändringar (-förluster) i Sverige*. Stockholm: Svenska språknämnden.
- Garlén, Claes 1996. Om ord som man inte kan stava till. I: *Språket lever! Festskrift till Margareta Westman*. (Skrifter utg. av Svenska språknämnden 80.) Stockholm: Norstedts.
- Gellerstam, Martin et al. 1994. *Arv och lån i svenskan. Sju uppsatser om ordförrådet i kulturströmmarnas perspektiv*. (Skrifter utgivna av Svenska akademien). Stockholm: Nordstedts.
- Graedler, Anne-Line & Stig Johansson 1995. "Rocka, Hipt, and Snacksy: Some Aspects of English Influence on Present-Day Norwegian." I: Melchers, Gunnel & Beatrice Warren (eds.): *Studies in Anglistics*. (Acta universitatis stockholmiensis LXXXV.) S. 269–287. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Graedler, Anne-Line & Stig Johansson 1997. *Anglismeordboka*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Graedler, Anne-Line 1994. Betydningsendring hos engelske lånord i norsk. I: Ulla-Britt Kotsinas & John Helgander (red.): *Dialektkontakt, språkkontakt och språkförändring i Norden* (MINS 40), s. 210–219. Stockholm: Institutionen för nordiska språk.
- Graedler, Anne-Line 1996. *Morphological, semantic and functional aspects of English lexical borrowings in Norwegian*. (Dr.art.-avhandling.) Oslo: Universitetet i Oslo. (I 1998 utgitt som bok: Oslo: Faculty of Arts, University of Oslo & Scandinavian University Press.)
- Groenke, Ulrich 1966. On Standard, Substandard, and Slang in Icelandic. I: *Scandinavian Studies* 38, s. 217–230.
- Groenke, Ulrich 1975. Sletta and Götumál: On Slangy Borrowings in Icelandic. I: Karl-Hampus Dahlstedt (red.): *The Nordic Languages and Modern Linguistics* 2, s. 475–485. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Grønli, Grethe 1990. *The influence of English on Norwegian advertising*. [Utrykt hovedoppgåve.] Oslo: Inst. for britiske og amerikanske studiar.
- Guðrún Kvaran & Ásta Svavarsdóttir 2002. Icelandic. I: Manfred Görlach (red.): *English in Europe*, s. 82–107. Oxford: Oxford University press.
- Gustavsson, Åke 2002. *Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket*. (SOU 2002: 27.) Stockholm.
- Haarala, Risto 1981. Främmande element i finska nyord. I: *Språk i Norden* 1981, s. 70–79.
- Halldór Halldórsson 1979. Icelandic Purism and Its History. I: *Word* 30 (1–2), s. 76–86.
- Hansen, Erik & Jørn Lund 1994. *Kulturens Gesandter. Fremmedordene i dansk*. København: Munksgaard.
- Hansen, Erik 1999. Det gode afløsningsord. I: Davidsen-Nielsen o.fl. 1999, s. 91–102.
- Hansen, Zakaris S., Jógvan í Lon Jacobsen, Anfinnur Johansen, Hjalmar P. Pertersen & Marius Staksberg 2001. *Udredning om domænetab og sprogpoltiske initiativer i færøsk*.

- Opdrag fra den sprogpoltiske referencegruppe under Nordisk Ministerråd. Tórshavn.*
- Ikola, Osmo 1985. Ordbildning på inhemska bas i finskan. I: *Språk i Norden* 1985, s. 13–19.
- Jacobsen, Henrik Galberg 1994. Sprogændringer og sprog­vurderinger. Om nogle aktuelle engelsk­inspirerede ændringer i dansk og om vurderingen af dem. I: *Danske studier* 1994, s. 5–28.
- Jarvad, Pia 1995. *Nye ord. Hvorfor og hvordan?* København: Gyldendal.
- Jarvad, Pia 1999. *Nye Ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955–1998.* København: Gyldendal.
- Jarvad, Pia 2001. *Det danske sprogs status i 1990'erne med særlig henblik på domænetab.* (Dansk sprog­ævnets skrifter 32.) København.
- Jón Hilmar Jónsson 1978. Zur Sprachpolitik und Sprachpflege in Island. I: *Muttersprache* 88, s. 353–362.
- Jón Hilmar Jónsson 1980. Om skrivemåte og bøjning av fremmedord i islandsk. I: *Språk i Norden* 1980, s. 61–67.
- Josephson, Olle 1999. Folk och språkvettare – om attityder till svenska språket. I: *Språkvård* 2/99, s. 4–14.
- Karlsson, Ola 1998. Säg e-post, inte e-mail eller mejl! Om Svenska datatermgruppens arbete. I: *Språk i Norden* 1998, s. 99–106.
- Kjartan G. Ottósson 1990. *Íslensk málhreinsun. Sögulegt yfirlit.* (Rit Íslenskrar málnefndar.) Reykjavík: Íslensk málnefnd.
- Kjartan G. Ottósson 1997. Purisme i islandsk. I: Dag F. Simonsen (red.): *Purisme på norsk* (Norsk språkråds skrifter nr. 4), s. 31–38. Oslo: Norsk språkråd.
- Kress, Bruno 1966a. Anglo-Amerikanisch und Isländisch. I: *Nordeuropa. Jahrbuch für Nordische Studien* 1, s. 9–22.
- Kress, Bruno 1966b. Anglo-Amerikanisch und Isländisch. I: *Festschrift Walter Baetke*, s. 210–214. Weimar: Hermann Böhlau Nachfolger.
- Langgård, Per 2001. *Qitornat saperasi. Grønlandsk domænevinding.* Oqaasileriffik.

- Leira, Vignleik (red.) 1982. *Nyord i norsk 1945–75*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ljung, Magnus 1985. *Lam anka – ett måste? En undersökning av engelskan i svenskan, dess mottagande och spridning*. EIS Report No. 8. Stockholm: Stockholms universitet.
- Ljung, Magnus 1988. *Skinheads, hackers & lama ankor. Engelskan i 80-talets svenska*. Stockholm: Trevi.
- Lomheim, Sylfest 2001. Kamp i all æve? I: Elisabeth Bakke & Håvard Teigen (red.), *Kampen for språket. Nynorsken mellom det lokale og det globale*, s. 216–235. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Lund, Jørn 1986. Det sprogsociologiske klima i de nordiske lande. Kommentarer og påstande. I: *Språk i Norden 1986*, s. 17–30.
- Lund, Jørn 1992. Danskerne og deres sprog 1945–1990. Kritik og tolerance. I: *Dansk Identitetshistorie 4. Danmark og Europa 1940–1990*, s. 421–540. København: Reitzels.
- Lund, Pia 1999. *Dansk anglomani? Angloamerikansk indflydelse på dansk sprog og kultur*. (Cand.ling.merc. speciale.) København: Handelshøjskolen i København.
- Magnús Fjalldal 1987. *Leiðin frá helvíti til hi og bye*. I: *Íslenskt mál og almenn málfræði* 9, s. 111–119.
- Masvie, Inger-Lise 1992. *English in Norway. A Sociolinguistic Study*. [Utrykt hovedoppgåve.] Oslo: Institutt for britiske og amerikanske studiar.
- Mæhlum, Brit 2002. "Om hundre år er allting glempt." Når pseudovitenskap får lov til å prege den språkpolitiske agendaen. I: *Norsk lingvistisk tidsskrift 2–2002*, s. 177–199.
- Pedersen, Inge Lise 1999. Hvornår er en kode ikke lenger den samme kode – og hvem afgør det? Om forholdet mellom sprogbrugernes og sprogforskerens grænsedragning, specielt i forbindelse med regionalisering. I: *Målbryting 2–1999*, s. 18–40.
- Petersen, Hjalmar 1995. Innlænt ord i færøyskum. I: *Måltung 13*, s. 2–8.

- Poulsen, Jóhan Hendrik W. 1989. Engelsk påvirkning på færøsk. I: *Språk i Norden* 1989, s. 47–56.
- Preisler, Bent 1999. *Danskerne og det engelske sprog*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Pulkkinen, Paavo 1987. Wolmar Schildt-Kilpinen – ordskapare från Jyväskylä. I: *Språk i Norden* 1987, s. 55–61.
- Pulkkinen, Paavo 1989. Anglicismerna i finska språket. I: *Språk i Norden* 1989, s. 89–93.
- Rangnes, Odd Kjetil 1996. Språkholdninger og terminologierendring. I: Omdal, Helge (red.): *Språknormering og språkbrukar* (Høgskolen i Agder. Forskningsserien nr. 2), s. 93–99. Kristiansand: Høgskolen i Agder.
- Riber Petersen, Pia 1984. *Nye ord i dansk 1955–75*. København: Gyldendal.
- Sandøy, Helge 1997a. Purisme i færøysk. I: Dag F. Simonsen (red.): *Purisme på norsk* (Norsk språkråds skrifter nr. 4), s. 39–45. Oslo: Norsk språkråd.
- Sandøy, Helge 1997b. *Lånte fjører eller bunad? Om norsk skrivemåte av importord*. Oslo: Norsk språkråd.
- Sandøy, Helge 2000a. *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. Oslo: Cappelen.
- Sandøy, Helge 2000b. Språkleg klimavariasjon med anglo-amerikanske vinddrag. I: *Språk i Norden* 2000, s. 72–95.
- Sandøy, Helge 2000c. Nation und Sprache: das Norwegische. I: Andreas Gardt (red.): *Nation und Sprache. Die Diskussion ihres Verhältnisses in Geschichte und Gegenwart*, s. 865–905. Berlin: de Gruyter.
- Sandøy, Helge 2000d. Moderne importord i språka i Norden. Ei gransking av bruk, normer og språkholdningar. Skisse til prosjekt under Nordisk språkråd.
<http://uib.hf.no/MODERNE/prosjektskisse.html>
- Selås, Magnhild 1996. *Trykklette endingar i Tórshavn: Ei sosiolingvistisk gransking*. [Utrykt hovudoppgåve.] Bergen: Nordisk institutt.
- Simonsen, Dag F. & Helene Uri 1992. Skoleelevers holdninger til anglonorsk. I: *Norsklæraren* 1/1992, s. 27–34.

- Stene, Aasta 1945. *English loan-words in Modern Norwegian. A study of linguistic borrowing in the process.* London: Oxford.
- Söderberg, Barbro 1983. *Från rytters och cowboys till tjuvstrykers. s-pluralen i svenskan. En studie i språklig interferens.* (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series 16.) Stockholm.
- Søndergaard, Bent 1987. *Unge uddannelsessøgende færingers holdninger til dansk og færøysk.* Tórshavn: Landsskúlafyrisingin.
- Sørensen, Knud 1973. *Engelske lån i dansk.* (Dansk Sprognævns Skrifter nr. 8.) København.
- Sørensen, Knud 1995. *Engelsk i dansk. Er det et must?* København: Munksgaard.
- Sørensen, Knud 1997. *A Dictionary of Anglicisms in Danish.* (Historisk-filosofiske Skrifter 18. Det Kongelige Danske videnskabers Selskab.) København: Munksgaard.
- Tislevoll, Jan R. 2001. [Utredning om de nordiske språkenes domener og det siste tiårs språkpolitiske initiativ for Nordisk ministerråds språkpolitiske referansegruppe. Norge.] Oslo: Norsk språkråd.
- Venås, Kjell 1986. Tankar om det språksosiologiske klimaet i Norden. I: *Språk i Norden* 1986, s. 6–24.
- Wingstedt, Maria 1998. *Language Ideologies and Minority Policies in Sweden. Historical and contemporary perspectives.* Stockholm: Centre for Research on Bilingualism.